

УДК 338.24+65.012.8

ЗНАЧЕННЯ НЕБЕЗПЕК, ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ У ФОРМУВАННІ ВИТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Христенко Л.М.

VALUE OF DANGERS, THREATS AND RISKS IN FORMATION OF COSTS TO SUPORT ECONOMIC SECURITY

Khristenko L.M.

У статті надане змістовне розмежування понять «ризик», «небезпека», «загроза» та їхнє значення у питаннях забезпечення економічної безпеки підприємства; вивчена сутність категорії «загроза» як чинника з негативним впливом на рівень (стан або міру) економічної безпеки підприємства; встановлено зв'язок між загрозами, заходами протидії загрозам і витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: загрози, забезпечення економічної безпеки, заходи протидії впливу загроз, витрати на забезпечення економічної безпеки.

Постановка проблеми. Проблемні питання щодо забезпечення економічної безпеки підприємств набувають особливої важливості у нестабільних умовах сьогодення, які характеризуються швидкими й непередбачуваними ринковими змінами через загальносвітову й вітчизняну економічну кризи та загальнополітичну нестабільність. Існування будь-якого підприємства як соціально-економічної системи має ґрунтуватися, перш за все, на захищеності такої системи від руйнівного впливу певних чинників – загроз (у вигляді умов, обставин, явищ, подій, дій тощо) на фінансовий стан і розвиток підприємства через забезпечення сукупності умов його функціонування, за яких негативні наслідки впливу заздалегідь попереджені чи зведені до рівня, що не здатний завдати шкоди фінансовій стійкості й платоспроможності, стану майна та інфраструктури підприємства; інтересам стейкхолдерів, рівню конкурентоспроможності на відповідних ринках товарів або послуг, і, як наслідок, формуванню необхідних передумов для повної реалізації економічних та соціальних цілей діяльності підприємства.

Сучасні наукові дослідження у галузі безпекознавства є досить об'ємними та розрізненими, особливо в частині підходів до трактування самого поняття «економічна безпека». Проте, яке б визначення не надавалось цій категорії у межах окремих під-

ходів, всі вони зводяться до її результативного відображення у вигляді стану (ефективного використання ресурсів [1]; стабільного функціонування й розвитку підприємства [2]; захищеності потенціалу підприємства [3], діяльності підприємства [4], інтересів підприємства [5]), або міри (гармонізації, задоволення інтересів [6,7,8], економічної свободи [9]). Досягти означеного результату (стану або міри) стає можливим лише за умови запобігання впливу загроз, що виникають як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі функціонування підприємства. Тож, забезпечення економічної безпеки підприємства є, насамперед, системно узгодженим процесом взаємопов'язаних і взаємообумовлених дій (заходів) різного характеру (кадрових, інформаційних, технічних, технологічних, організаційних, адміністративних та ін.) протидії наслідкам впливу загроз, метою якого є досягнення бажаного результату (стану або міри) економічної безпеки підприємства, що є запорукою його цілеспрямованої стабільної й ефективної діяльності, а також розвитку у запланованому напрямку [10, с. 154; 11 с. 225]. А оскільки ключовими причинами виникнення економічної безпеки як явища та процесу її забезпечення на підприємстві є все ж таки загрози, то першочерговим проблемним питанням стає вивчення їхньої сутності й змісту задля формування розуміння про механізм побудови системи захисних заходів від впливу загроз та обґрунтування витрат, що виникають через здійснення таких заходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Слід зауважити, що дослідженню загроз, а також взаємопов'язаних із цією категорією понять ризиків і небезпек у питаннях, які присвячено економічній безпеці підприємства, присвячена досить значна кількість наукових робіт. Серед науковців, які вивчають це питання можна назвати: Г.В. Козаченко, О.М. Ляшенко, Є.І. Овчаренко, Ю.С. Погорелов, Г.О. Мінаєв, О.В. Орлик, І.П. Мігус, С.М. Лаптев,

Н.Н. Пойда-Носик, О.О. Мельник, Є.М. Рудніченко та багато інших [6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18 та ін.]. До сьогодні залишаються суперечності між авторами щодо трактування беззаперечно пов'язаних між собою понять «загроза», «ризик», «небезпека». Частіше за все означені поняття зустрічаються при висвітленні концептуальних питань щодо побудови ієрархічної структури системи економічної безпеки підприємства [7, с. 30], змістовної конкретизації цілей у забезпеченні економічної безпеки підприємства [12, с. 175] або при визначенні мети управління економічною безпекою підприємства [9, с. 30]. Поряд з ґрунтовним теоретичним висвітленням питань щодо загроз, ризиків та небезпек у відношенні до економічної безпеки підприємства, залишається нерозвиненим практичний бік цього питання. Прикладом практичних пропозицій можуть виступити: види загроз ресурсного забезпечення у системі економічної безпеки підприємства [8, с. 255], ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств [16] та ін. Проте більшість з таких пропозицій є або занадто загальними (теоретично перенасиченими), або суто фрагментарними у відношенні до об'єкту дослідження, що не дозволяє сформувати системне уявлення про побудову комплексу заходів протидії впливу загроз на результативний показник (стан або міру) економічної безпеки підприємства та забезпечити їхнє запровадження у практичній діяльності підприємства шляхом визначення необхідних витрат задля ефективного протікання цього процесу.

Метою статті є змістовне розмежування понять «ризик», «небезпека», «загроза» та їхнє значення у питаннях забезпечення економічної безпеки підприємства; вивчення сутності категорії «загроза» як чинника з негативним впливом на стан або міру економічної безпеки підприємства; встановлення зв'язку між загрозами, заходами протидії загрозам і витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Матеріали і результати дослідження. Різноманітність, складність, мінливість і досить часто невизначеність середовища, у якому діють підприємства, приводить до виникнення значної кількості чинників, що можуть впливати на економічну безпеку їхньої діяльності. Під чинником будемо розуміти рушійну силу (причину) зміни будь-якого процесу або явища у вигляді умов, обставин, ситуацій, явищ, подій, дій тощо, що визначає характер такого впливу на певний процес або явище (у нашому випадку економічну безпеку підприємства). Саме під впливом різноманітних чинників економічна безпека підприємства, так само як і вся діяльність підприємства, зазнає динамічних змін. В свою чергу динаміка як напрямок руху (зміни) будь-якого процесу або явища може бути позитивною, тобто усі зміни спрямовані у бік прогресивного розвитку (досягнення запланованого рівня економічної безпеки та ефективності діяльності підприємства, виконання запланованих маркерів в оперативній і стратегічній діяльності та ін.), або негативною, коли спо-

стерігається рух у зворотному напрямку (регрес) від встановлених показників діяльності, стану та розвитку підприємства взагалі, та його економічної безпеки зокрема. При цьому економічна безпека підприємства принаймні має відповідати таким умовам як збереження незалежності, сталості та економічної стабільності підприємства, можливості забезпечення його розвитку за цільовим напрямком.

Приймаючи до уваги критерій поділу чинників «за вектором впливу», необхідно провести попередній моніторинг і діагностику якомога більшого масиву можливих чинників впливу на економічну безпеку підприємства задля їхньої структуризації на позитивні та деструктивні.

Нагадаємо, що класично в управлінні існує три способи втручання у перебіг бід-яких процесів функціонування підприємства, в тому числі і у процес забезпечення економічної безпеки, які по різному коректують дію чинників на кінцевий результат – рівень (стану або міри) економічної безпеки підприємства:

не втручатися зовсім, тобто не змінювати дію бід-яких чинників;

змінювати саму соціально-економічну систему;

змінювати умови, в яких функціонує соціально-економічна система.

Як правило, дію чинників, вплив яких на рівень захищеності діяльності підприємства визначається як позитивний, залишають без змін. У праці [12, с. 197] зазначається, що чинники, які можуть привести до позитивних наслідків або надприбутків є можливостями підприємства. Проте не завжди варто залишати такі чинники без уваги, набуваючи, з одного боку, досвіду від вивчення позитивного впливу таких чинників на рівень економічної безпеки підприємства, тим самим розширюючи коло відповідних можливостей, з іншого, попереджаючи імовірність їхньої трансформації за певних умов у негативний бік по відношенню до захищеності діяльності підприємства.

У відношенні до деструктивних чинників у сучасній теорії безпекознавства частіше за все виділяють таку їхню ступеневу послідовність як небезпека і загроза.

Необхідно зазначити, що у статті відкидається можливість ототожнення цих понять, а серед двох підходів до їхнього взаємопов'язаного трактування, як то «загроза є джерелом небезпеки» або «небезпека є джерелом загрози», перевага віддається останньому твердженню.

Наведемо визначення поняттю «небезпека» у трактуванні окремих науковців, що відповідають концептуальному змісту статті. І так, небезпека – це об'єктивно існуюча реальність, яка може порушити стан рівноваги суб'єктів і призвести до негативних наслідків [18, с. 192]; або об'єктивно наявна але не фатальна можливість нанесення шкоди, проте така можливість може мати ймовірнісний характер, і тому небезпека тлумачиться як джерело виникнення загрози [9, с. 241]; або цілком усвідомлена, але не

фатальна імовірність нанесення шкоди комусь (чому), що визначається наявністю об'єктивних або суб'єктивних чинників, впливу яких притаманні руйнуючі властивості [19, с. 10]; або можливі чи реальні явища, події і процеси, здатні нанести моральну чи матеріальну шкоду підприємству і підприємницькій діяльності [20, с. 311]; або об'єктивно існуюча можливість негативно вплинути на соціальний організм, в наслідок якого останньому може бути спричинено будь-який збиток, втрата, які змінюють його стан або в результаті впливу яких, його розвиток набуває негативної динаміки чи параметрів (характер, темп, форми та ін.) [17, с. 98]. Узагальнивши наведені визначення під небезпекою у статті розуміється об'єктивно існуюча можливість виникнення обставин (умов, явищ, процесів, змін, подій або дій) з доведеним негативним впливом на діяльність підприємства як складної соціально-економічної системи, що приводить до негативних результатів у вигляді додаткових витрат, збитків, втрат та ін., і як наслідок, може погіршити стан підприємства та/або унеможливити його функціонування і розвиток за обраним цільовим напрямком.

В свою чергу спектр визначення поняття «загроза» є також досить різноманітним залежно від концептуальних і практичних задач конкретних досліджень. Як приклад, наведемо декілька визначень поняттю «загроза», які змістовно задовольняють дослідженню. Отже загроза – найбільш конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку [19, с. 10]; або фактор, дія якого може привести до негативних наслідків (шкоди, небажаних змін предмету безпеки, нереалізації інтересів та ін.) [12, с. 197]; або небезпека на стадії переходу із можливості у дійсність, встановлюючи тим самим причинно наслідковий ланцюжок, за яким небезпека є джерелом загрози [9, с. 244]; або наслідок небезпеки у вигляді об'єктивізованого чинника потенційно негативної дії [18, с. 192]; або реальна можливість впливу дії навмисного чи ненавмисного характеру, що порушує стійкість функціонування підприємства, наносить матеріальної та нематеріальної шкоди, яка призводить до відхилення від стратегії [17, с. 99]; або реальні чи потенційно важливі дії або умови навмисного чи випадкового (ненавмисного) порушення режиму функціонування підприємства шляхом заподіяння матеріальних (прямо або непрямо) збитків, що призводить до фінансових втрат, зокрема і до втрати вигоди [21, с. 31].

Узагальнюючи наведені визначення, приходимо до висновку, що:

загроза – це, перш за все, наслідок небезпеки, її конкретна (реальна) форма, яка передбачає чітко визначений об'єкт, на який спрямована дія;

загроза є чинником, вплив якого інтерпретується виключно як негативний, тобто такий, що може нести шкоду безпеці певного (заздалегідь визначеного) об'єкта;

загрозам притаманні статика (негативний вплив на об'єкт через існуючі умови, явища, процеси) та динаміка (негативний вплив на об'єкт через зміну умов, явищ, протікання процесів, настання подій, здійснення дій);

шкода безпеці підприємства як соціально-економічній системі з боку загроз проявляється у вигляді отримання додаткових витрат, втрат або збитків, недоотримання вигоди, небажаних змін параметрів безпеки, і, як наслідок, порушення стійкості функціонування підприємства та відхилення від обраної стратегії розвитку.

Існує ще одна категорія, яку у наукових джерелах тісно пов'язують з поняттями «небезпека» і «загроза» – це «ризик». Ризик є значно ширшою та складнішою категорією по відношенню до загроз, що досить часто наголошується у дослідженнях провідних науковців. А отже думка, щодо отождивлення понять «загроза» та «ризик» у статті визнається хибною. Натомість наведемо приклад декількох досліджень, у яких доводиться різноманітність сфер виникнення ризику у відношенні до небезпек або загроз. Так у своїй праці О.М. Ляшенко наголошує на дуалістичності категорії «ризик»: поняття ризику розглядається як усвідомлена частина загрози (пасивний бік), і як активна (свідома) дія спрямована або на усунення небезпеки чи загрози, чи навпаки, на свідоме, але вірогідне отримання шкоди (збитку), а отже може мати негативні наслідки та стати загрозою. Саме ця ідея зв'язку між ризиком і загрозами використана нею при побудові семантичної картини загроз [9, с. 248].

Дослідження Є.І. Овчаренко дозволили виділити три підходи до тлумачення поняття «ризик»: по-перше, ризик – це ймовірність відхилення фактичного результату від очікуваного; по-друге, ризик може бути самим фактором, який може привести до відхилення від очікуваного результату; по-третє, окремим випадком такого ризику є фактор, який може привести до суто негативних наслідків. На його думку поняття ризику як фактору, який може привести до відхилення від очікуваного результату, є найближчим до поняття загрози, а категорія ризику може використовуватися в якості змістовного доповнення до поняття загрози як засіб її конкретизації [12, с. 197].

Є.М. Рудніченко при дослідженні взаємозв'язку між загрозами та ризиком поєднує підходи до визначення поняття «ризик» в чотири групи: 1) ризик, як результат впливу загрози (загроза є джерелом ризику); 2) ризик, як ймовірність настання загрози (ризик є джерелом загрози); 3) ризик, як усвідомлена частина загрози (ризик є складовою загрози); 4) ризик, як свідомо дія що може стати загрозою (ризик як дія та можливе джерело загрози). Щодо своєї власної думки, то ризик у праці Є.М. Рудніченко визначається як об'єктивно-суб'єктивна категорія, що пов'язана з певною мірою невизначеності результату внаслідок прийнятого рішення (дії і/або обставин) [18, с. 192].

Беззаперечно, ризик є багатоаспектною об'єктивно-суб'єктивною категорією, зміст якої залежить від характеру взаємодії з об'єктом дослідження (у нашому випадку об'єктом є загрози) та суб'єктивності виконавців певних дій щодо прийняття альтернативних рішень. В широкому розумінні ризик – це можливість (імовірність) відхилення фактичних результатів діяльності від нормативних значень [13, с. 164]. Таке визначення ризику не дозволяє акцентувати увагу лише на втратах, оскільки існує таке поняття як «виправданий ризик», тобто ризик – це не лише втрати, а також це певні можливості, що можуть мати позитивний прояв у вигляді додаткових зисків [18, с. 188].

Приймаючи до уваги концепцію виконуваного дослідження, проміжною ціллю якого є встановлення змістовного сполучення між поняттями «небезпека», «загроза» та «ризик», доречно визнати у якості причин можливого відхилення результатів оперативної діяльності й стратегічного розвитку підприємства загрози його економічній безпеці. Відповідно до цього, імовірність відхилення фактичних результатів функціонування соціально-економічної системи від цільових завдань, яке викликано загрозами безпеці, є ризиком безпеки. Поняття «ризик безпеки» зустрічається у праці Г.А. Мінаєва, де зазначається, що мірою ризику безпеки є вірогідність впливу загрози помноженої на можливу величину відхилення від цілі (нормативу), яка досліджується методами теорії управління ризиками. Ризик безпеки – це параметр, на рівень якого можливо і необхідно здійснювати управлінський вплив з боку системи забезпечення безпеки [13, с. 164].

А отже, під ризиком безпеки будемо розуміти об'єктивну по відношенню до загроз імовірність відхилення фактичних результатів забезпечення економічної безпеки підприємства від запланованих (нормативних, цільових). Саме загрози виступають джерелом ризику безпеки, а не навпаки. Це дозволить оцінити імовірність настання певного виду загрози економічній безпеці конкретного сегменту підприємства як соціально економічної системи. І одночасно з цим, ризик безпеки має розглядатися як усвідомлена частина загрози, що позначається на обґрунтуванні вірогідності різних за розмірами негативних наслідків від загрози за умови прийняття того чи іншого управлінського рішення.

Тож, дослідивши сутність понять «небезпека», «загроза» і «ризик», і визначившись зі змістом цих категорій у сфері безпекознавства, у пропонованому дослідженні саме загрози як наслідки небезпек є наріжним камінням у питаннях забезпечення економічної безпеки підприємства. В свою чергу дослідження загроз обов'язково має здійснюватися у межах чітко означених об'єктів виникнення загроз, комплексність вибудовування яких має гуртуватися на позиції, що підприємство у своїй основі є певним системним інтегратором різноманітних соціально-економічних елементів як у просторі, так і у часі.

Найбільш розповсюдженим просторовим критерієм побудови фундаментальної системи об'єктів впливу загроз економічній безпеці підприємства є функціональна системність безпосередньо самої категорії «економічна безпека підприємства». Покладаючись на думки різних авторів [7, с. 175; 9, с. 49; 10, с. 154; 11, с. 255], до функціональних елементів (зон), які складають економічну безпеку підприємства, відносять: фінансову, виробничо-технологічну, ринкову або маркетингово-збутову, адміністративну або інтелектуально-кадрову, інформаційно-аналітичну, правову, екологічну та силову складові. Є і більш поширені структури, проте вони, як правило, є лише більш деталізованими функціональними зонами господарчої діяльності підприємства, у межах яких можуть виникати загрози його економічній безпеці.

Відкритість і динамічність підприємства як соціально-економічної системи є причиною виникнення значної кількості різноманітних загроз його економічній безпеці, які можливо згрупувати за іншими, відмінними від функціональних зон господарювання, класифікаційними критеріями. І так, загрози економічній безпеці підприємства можуть поділятися в залежності від: джерела виникнення (зовнішні і внутрішні загрози), свідомої дії виконавця (об'єктивні і суб'єктивні загрози), систематичності прояву (систематичні і несистематичні загрози), ступеня керованості (керовані і некеровані загрози), можливості нейтралізації (такі, що піддаються і не піддаються нейтралізації), впливу на функціональні зони економічної безпеки (ті, що впливають на всі зони та ті, що впливають на декілька або одну зону), моменту виникнення (актуальні і потенційні загрози), об'єктивності існування (реальні і минулі загрози), частоти виникнення (постійні і випадкові загрози), від ступеню очевидності (явні і приховані загрози), впливу на об'єкт (активні і пасивні загрози), від вірогідності реалізації (реальні і потенційні загрози), тривалості впливу на результати діяльності і розвитку підприємства (довготермінові, короткотермінові загрози), характеру прояву (закономірні і випадкові загрози) [14, с. 155].

Просторові функціональні зони виникнення загроз економічній безпеці підприємства та їхні класифікаційні ознаки обов'язково мають враховуватися при побудові системи заходів протидії таким загрозам. Через значну кількість загроз та заходів їхній протидії, що можуть одночасно, послідовно або паралельно здійснюватися на підприємстві, забезпечення належного рівня економічної безпеки не може розглядатися лише як прямий процес простих послідовних етапів по виробленню заходів протидії загрозам. Обов'язково має бути теоретично і практично доведена комплексна процесно-системна узгодженість таких заходів, яка охоплює усі функціональні елементи економічної безпеки підприємства зі специфічним переліком відповідних лише кожній окремій зоні загроз [10, с. 154; 11, с. 255].

В свою чергу реалізація будь-якого заходу або послідовності певних заходів по забезпеченню економічної безпеки підприємства супроводжується виникненням витрат. Під витратами на забезпечення економічної безпеки слід розуміти витрати на здійснення певних заходів по досягненню бажаного результату (стану, міри) захищеності діяльності підприємства від негативної дії загроз у розрізі окремих функціональних складових [10, с. 154]. Відмінною рисою витрат від ресурсів залежно від швидкості реалізації захисних заходів, їхніх видів та обсягів, правового статусу та ін., можуть проявлятися у вигляді використовуваних ресурсів, фактичного витрачання грошових коштів, поступового знецінення необоротних ресурсів, нарахованих платежів тощо. А отже, належним чином сформована система заходів по забезпеченню бажаного рівня економічної безпеки через врегулювання цілеполягання цього процесу дозволить чітко ідентифікувати витрати задля їхньої реалізації (за видами, розмірами, зонами виникнення та іншими ознаками).

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє зрозуміти, що саме загрози як об'єктивізовані наслідки небезпек є підґрунтям у питаннях забезпечення економічної безпеки підприємства. Більш того, загрози є концептуальною складовою зон об'єкта та суб'єкта забезпечення економічної безпеки підприємства. Додавання параметру ризику безпеки до складу загроз економічній безпеці підприємства дозволило набути цій категорії управлінського характеру, і одночасно з реактивною поведінкою спрямованою на подолання результатів впливу явних загроз, застосовувати методи превентивного (попереджувального) управління задля зниження ризику можливих (потенційних) втрат від дії загроз економічному стану й розвитку підприємства. Підприємства змушені постійно навчатись і удосконалювати свої захисні механізми. Від того наскільки точно ідентифіковані й вивчені загрози як чинники з негативним впливом на рівень економічної безпеки залежить обґрунтування вибору стратегії захисту та формування комплексу заходів забезпечення економічної безпеки підприємства як відкритої і динамічної соціально-економічної системи через попередження або подолання наслідків впливу загроз. Опираючись на результати діагностики загроз економічній безпеці підприємства, і як наслідок сформовану систему заходів забезпечення їхньої протидії та ідентифікацію витрат щодо особливостей, класифікаційних ознак та об'єктів виникнення, стають можливими і, водночас, актуальними подальші дослідження у галузі управління витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література

1. Илляшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке /

- С.Н. Илляшенко // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — №2 (21). — С. 11–19.
2. Гнилицкая Л.В. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности объектов хозяйственной деятельности : [монография] / Л. В. Гнилицкая, А. И. Захаров, П. Я. Прыгунов. — К.: Дорадо-Друк, 2011. — 209 с.
3. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. — 2000. — №2. — С. 17–30.
4. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов // Економіка України. — 1998. — №10. — С. 48–52.
5. Экономическая безопасность хозяйственной системы / под общ. ред. А. В. Колосова. — М.: Изд-во РАГС, 2001. — 446 с.
6. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. — К.: Либра, 2003. — 280 с.
7. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] : в 3 т. Т.1 / [Ляшенко О. М., Погорелов Ю. С., Безбожний В. Л. [та ін.]; за заг. ред. Г. В. Козаченко. — Луганськ: Елтон–2, 2010. — Т. 1. — 2010. — 282 с.
8. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] : в 3 т. Т. 2 / О.М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов [та ін.]; за заг. ред. Г. В. Козаченко. — Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2012. — 318 с.
9. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія]. / О. М. Ляшенко. — Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. — 400 с.
10. (4). Христенко Л.М. Ідентифікація витрат на забезпеченні економічної безпеки підприємства [Текст] / Л.М. Христенко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля. — № 26 (2). — 2014. — С. 154–162.
11. (5). Христенко Л.М. Проблемні питання в управлінні витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства [Текст] / Л.М. Христенко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля. — № 25 (2). — 2013. — С. 225–232.
12. Овчаренко Є. І. Система Економічної безпеки підприємства: формування та цілепокладання : [монография] / Є. І. Овчаренко. — Лисичанськ : ПромЕнерго, 2015. — 483 с.
13. Минаев Г. А. Безопасность организации : [учебник] / Г. А. Минаев. — К.: КНТ, 2009. — 440 с.
14. Орлик О. В. Аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємств та методи захисту від загроз і нейтралізації їх наслідків [Текст] / О. В. Орлик // Тренди та інновації в сучасній економіці : колективна монографія / за ред. О. С. Іванілова. — Харків : ХНУБА, 2015. — С. 154–165.
15. Мігус І. П. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик» при діагностиці економічної безпеки суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / І. П. Мігус, С. М. Лаптев. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=821>
16. Пойда-Носик Н. Н. Ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств у сучасних умовах [Електронний ресурс] //Режим доступу: www.teologia.com

- org. ua/20110920172/statti/dokladi /riziki-i-djerelazagroz-finansoviie-bezpeci-akcionernix-tovaristvu-suchasnix-umovax-172. html. – 2012.
17. Мельник О. О. Система загроз економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Мельник // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва. — Харків : НТУ «ХПІ». — 2011. — № 25. — С. 97–103. — Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>.
 18. Рудніченко Є.М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Є. М. Рудніченко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. — 2013. — № 25(1). — С. 188–195. — Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecompi>
 19. Основы экономической безопасности. Государство, регион, предприятие, личность / под. ред. Е.А. Олейников. — М.: Бизнес-школа «Интел-синтез», 1997. — 228 с.
 20. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы / Владимир Иванович Ярочкин. — М.: Ос-89, 2003. — 352 с.
 21. Ярочкин В. И. Предприниматель и безопасность : Ч. 2. / В. И. Ярочкин. — М.: Изд-во «Экспертное бюро», 1994. — 112 с.
- ### References
1. Illjashenko S. N. Sostavljajushhie jekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatija i podhody k ih ocenke / S.N. Illjashenko // Aktual'ni problemi ekonomiki. — 2003. — №2 (21). — S. 11–19
 2. Gnilyckaja L.V. Teoretiko-metodologicheskie i prikladnye osnovy obespechenija jekonomicheskoy bezopasnosti ob'ektov hozjajstvennoj dejatel'nosti : [monografija] / L. V. Gnilyckaja, A. I. Zaharov, P. Ja. Prygunov. — K.: Dorado-Druk, 2011. — 209 s.
 3. Bendikov M. A. Jekonomicheskaja bezopasnost' promyshlennogo predpriyatija v uslovijah krizisnogo razvitija / M.A. Bendikov // Menedzhment v Rosii i za rubezhom. — 2000. — №2. — S. 17–30.
 4. Koval'ov D. Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva / D. Koval'ov // Ekonomika Ukrainy. — 1998. — №10. — S. 48–52.
 5. Jekonomitschekaja besopacnoct' chosjajctvennoj cictemy / pod obsh. red. A. W. Kolocowa. — M.: Isd-wo RAGC, 2001. — 446 S.
 6. Kosatschenko A. W. Jekonomitschekaja besopacnoct' predpriyatija: cushnoct' i mehanizm obecpetschenija : [monografija] / A. W. Kosatschenko, W. P. Ponomarew, A. N. Ljaschenko. — K.: Libra, 2003. — 280 s.
 7. Systema ekonomichnoi' bezpeky: derzhava, region, pidpryjemstvo : [monografija] : v 3 t. T.1 / [Ljashenko O. M., Pogorelov Ju. S., Bezbozhnyj V. L. [ta in.]; za zag. red. G. V. Kozachenko. — Lugans'k: Elton-2, 2010. — T. I. — 2010. — 282 s.
 8. Systema ekonomichnoi' bezpeky: derzhava, region, pidpryjemstvo : [monografija] : v 3 t. T. 2 / O.M. Ljashenko, Ju. S. Pogorelov [ta in.]; za zag. red. G. V. Kozachenko. — Lugans'k : TOV «Virtual'na real'nist'», 2012. — 318 s.
 9. Ljashenko O. M. Konceptualizacija upravlinnja ekonomichnoju bezpekoju pidpryjemstva : [monografija]. / O. M. Ljashenko. — Lugans'k: vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2011. — 400 s.
 10. Khrystenکو L.M. Identyfikacija vytrat na zabezpechenni ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva [Tekst] / L.M. Hrystenکو // Ekonomika. Menedzhment. Pidpryjemstvo. Lugans'k: Vydavnyctvo SNU im. V. Dalja. — № 26 (2). — 2014. — S. 154–162.
 11. Khrystenکو L.M. Problemnі pytannja v upravlinni vytratamy na zabezpechennja ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva [Tekst] / L.M. Hrystenکو // Ekonomika. Menedzhment. Pidpryjemstvo. Lugans'k: Vydavnyctvo SNU im. V. Dalja. — № 25 (2). — 2013. — S. 225–232.
 12. Ovcharenko Je. I. Systema Ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva: formuvannja ta cilepokladannja : [monografija] / Je. I. Ovcharenko. — Lysychans'k : PromEnergo, 2015. — 483 s.
 13. Minaev G. A. Bezopasnost' organizacii : [uchebnik] / G. A. Minaev. — K.: KNT, 2009. — 440 s.
 14. Orlik O. V. Analiz faktoriv vplivu na ekonomichnu bezpeku pidpriemstv ta metodi zahistu vid zagroz i nejtralizacii ih naslidkiv [Tekst] / O. V. Orlik // Trendi ta innovacii v suchasnij ekonomiki : kolektivna monografija / za red. O. S. Ivanilova. — Harkiv : HNUBA, 2015. — S. 154–165.
 15. Migus I. P. Neobhidnist' rozmezhuwannja ponjat' «zagroza» ta «rizik» pri diagnostici ekonomichnoi' bezpeki sub'ektiv gosudarjuwannja [Elektronnij resurs] / I. P. Migus, S. M. Laptev. — Rezhim dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=821>
 16. Pojda-Nosik N. N. Riziki i dzherela zagroz finansovij bezpeki akcionernih tovaristv u suchasnih umovax [Elektronnij resurs] //Rezhim dostupu: www.teologia.org.ua/20110920172/statti/dokladi/riziki-i-djerelazagroz-finansoviie-bezpeci-akcionernix-tovaristvu-suchasnix-umovax-172.html. — 2012.
 17. Mel'nik O. O. Sistema zagroz ekonomichnoi' bezpeki pidpriemstva [Elektronnij resurs] / O. O. Mel'nik // Visnik Nacional'nogo tehničnogo universitetu «Harkivskij politehničnij institut». Tehničnij progres i effektivnist' virobništva. — Harkiv : NTU «HPI». — 2011. — № 25. — S. 97–103. — Rezhim dostupu: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>.
 18. Rudnichenko Є.М. Zagroza, rizik, nebezpeka: sutnist' ta vzajemov'jazok iz sistemoju ekonomichnoi' bezpeki pidpriemstva [Elektronnij resurs] / Є. М. Rudnichenko // Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemstvo. — 2013. — № 25(1). — S. 188–195. — Rezhim dostupu: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecompi>
 19. Osnovy jekonomicheskoy bezopasnosti. Gosudarstvo, region, predpriyatje, lichnost' / pod. red. E.A. Olejnikov. — M.: Biznes-shkola «Intel-sintez», 1997. — 228 s.
 20. Jarochkin V.I. Sistema bezopasnosti firmy / Vladimir Ivanovich Jarochkin. — M.: Os'-89, 2003. — 352 s.
 21. Jarochkin V. I. Predprinimatel' i bezopasnost' : Ch. 2. / V. I. Jarochkin. — M.: Izd-vo «Jekspertnoe bjuro», 1994. — 112 s.
- Христенко Л.Н. Значение опасностей, угроз и рисков при формировании расходов на обеспечение экономической безопасности предприятия**
- В статье представлено смысловое разграничение понятий «риск», «опасность», «угроза» и их значение в вопросах обеспечения экономической безопасности предприятия; изучена сущность категории «угроза» как фактора с отрицательным влиянием на уровень (состояние или меру) экономической безопасности предприятия; установлена связь между угрозами, мероприятиями по противодействию угрозам и расходами на обеспечение экономической безопасности предприятия.*

Ключевые слова: угрозы, обеспечение экономической безопасности, мероприятия противодействия влиянию угроз, расходы на обеспечение экономической безопасности.

Khristenko L. Value of dangers, threats and risks in formation of costs to support economic security

The article provided a meaningful distinction between "risk", "threat" and their importance in ensuring economic security; understood the essence of the category "threat" as a factor in the negative impact on the level (state or extent) economic security; The relationship between threats, measures to counter threats and costs of providing economic security.

Keywords: threats, economic security, measures against the impact of threats, cost of providing economic security.

Христенко Л.М. – к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, hristenkoIn@gmail.com

Рецензент: д.е.н., професор **Надьон Г.О.**

Стаття подана 15.12.2016